

Nieuwsbrief leren

leren en studeren op de basisschool

nummer 9

september 2002

Lieven Coppens

*Wil je deze nieuwsbrief ook ontvangen? Dat kan. Stuur een email naar nieuwsbrief.leren@planetinternet.be met daarin jouw emailadres en de vermelding "Nieuwsbrief leren". Let wel: deze nieuwsbrief wordt **enkel via email** verstuurd!*

Terug van weg geweest...

In april verscheen het voorlopig laatste nummer van deze nieuwsbrief. Andere bezigheden eisten mijn aandacht op. Bij het begin van het nieuwe schooljaar start ik de nieuwsbrief weer op. Tot en met april probeer ik weer om iedere maand een nummer samen te stellen. Net zoals vorig jaar zal het ene al stipter verschijnen dan het andere. Reacties blijven welkom.

Lieven

ProcesManagement Primair Onderwijs

Het Nederlandse ProcesManagement Primair Onderwijs is zijn werkzaamheden met ingang van 1 augustus 2002 gestopt. Meteen verdween ook hun website met zeer interessante publicaties. In het verleden was daar zeer degelijke informatie te downloaden in verband met het basisonderwijs. Ter illustratie geef ik een aantal titels:

- // Dyslexie.
- // Hoe blijven ouders in beeld. Zorg voor kinderen en de positie van ouders.
- // Integrale leerlingenzorg op schoolniveau. Organisatie van de leerlingenzorg.
- // Kenmerken van kwaliteitsontwikkeling. Omgaan met verschillen tussen leerlingen.
- // Leren kun je leren. Tien verhalen over leren in theorie en praktijk.
- // Leren van elkaar. Feedback in de basisschool.
- // Onderwijskansen op tafel. Het bestrijden en voorkomen van onderwijsachterstand; wat zeggen de onderzoekers.
- // Opvoeden doe je samen. Werken aan een inspirerend pedagogisch klimaat.
- // Praatjes maken. Taalontwikkeling van peuters en kleuters.

Een aantal van deze publicaties zijn voorlopig nog te bestellen of te downloaden via de website van het **Logistiek Centrum Onderwijs**, dat te vinden is op www.lcowijzer.nl. Ik zou geïnteresseerden dan ook aanraden de gewenste publicaties zo snel mogelijk van het web te halen.

Démarche...

Het ligt niet onmiddellijk in mijn bedoeling om met deze nieuwsbrief het domein van het *Leren en studeren* regelmatig te verlaten. Toch moet er ruimte zijn voor een uitzondering. Het leren van een kind wordt beïnvloed door zijn emoties. Zo ook het leren van kinderen van ouders met psychiatrische problemen. Bij de vereniging Similes is nu een heel interessante informatiemap met video te bestellen rond dit thema. Een must voor elke CLB-bibliotheek. De map, met video, kost € 45,86 en is te bestellen via de website www.similes.org.

Op dezelfde website zijn nog een aantal kinderboeken te bestellen die deze thematiek toegankelijk maken voor kinderen en jongeren. Let wel op: het boek *Mijn papa blijft toch Mijn papa* van Reinhilde Hawinkel wordt reeds als bijlage bij de informatiemap geleverd!

CST & Educa

Dit schooljaar gaat Educa, de onderwijsvakbeurs voor Vlaanderen, opnieuw door in *Flanders Expo*. Deze beurs wordt nu samen georganiseerd met *CST* vzw (*Computers en multimedia op School en Thuis*). Deze beurs gaat door van woensdag 26 tot en met zaterdag 29 maart 2003. De vorige editie van de beurs vond ik inhoudelijk een afknapper. Dit schooljaar wordt de beurs echter aangevuld met het *CST*-programma, dat alvast zeer interessant belooft te worden. In het verleden waren de *CST*-workshops immers altijd de moeite waard omwille van de concreetheid en praktijkgerichtheid. Voor de rest van het aanbod verwijs ik naar www.educa.be en www.cst.be. Een informatiefolder is intussen reeds op de centra aanwezig.

Armoede en basisonderwijs

De vakgroep *Onderwijskunde* van de universiteit te Gent voerde in opdracht van de *Koning Boudewijnstichting* een onderzoek uit met enerzijds als bedoeling de communicatie en de samenwerking tussen de basisschool en de ouders met weinig financiële middelen te verbeteren en anderzijds de kinderen uit arme gezinnen betere ontwikkelingsmogelijkheden te bieden. De volledige tekst van dit onderzoek (95 bladzijden) is gratis te verkrijgen op de website van de *Koning Boudewijnstichting*. Hiervoor dien je te surfen naar www.kbs-frb.be. Hieronder geef ik in het kort de resultaten en besluiten van dit onderzoek weer. Voor de achtergrond en de opbouw van het onderzoek verwijs ik naar de brochure zelf.

Het uitgangspunt van dit onderzoek was dat het optimaliseren van de relatie tussen de school en arme gezinnen zou uitmonden in een meervoudig positief effect:

- /// bij de ouders:
  - op hun verwachtingen t.o.v. de school,
  - op hun verwachtingen t.o.v. hun kinderen,
  - op hun beleving van de eigen doelmatigheid i.v.m. de opvoeding van hun kinderen,
  - op hun beleving van de eigen doelmatigheid i.v.m. de contacten met de school.
- /// bij de kinderen:
  - op hun functioneren in de klas en op school,
  - op hun betrokkenheid en welbevinden,
  - op hun ontwikkeling,
  - op hun schoolloopbaanperspectieven.
- /// bij de leerkrachten en de directie:
  - op hun verwachtingen t.o.v. de betrokken kinderen,
  - op hun verwachtingen t.o.v. de betrokken ouders,
  - op hun beleving van de eigen doelmatigheid i.v.m. de aanpak van de betrokken kinderen,
  - op hun beleving van de eigen doelmatigheid i.v.m. de relatie met de ouders,
  - op hun beleving van de eigen doelmatigheid i.v.m. hun taakopvatting.
- /// bij het functioneren van overleg- en adviesorganen:
  - ouders uit arme gezinnen moeten hier beter aan bod komen,
  - ouders uit arme gezinnen moeten hierin een stem krijgen waarnaar men luistert.

Wil men acties opzetten om bovenstaande punten te realiseren, dan moet men van een aantal hypothesen vertrekken. Dit onderzoek doet dit aan de hand van twee grote categorieën:

/// de school dichter bij huis brengen:

- ook arme ouders wensen het beste voor hun kind en zijn toekomst. Vaak koesteren ze hoge verwachtingen ten aanzien van de school ook al lijken ze onverschillig. Deze onverschilligheid vloeit vaak voort uit hun angst en wantrouwen, versterkt door het onbegrip en de vooroordelen die ze vanuit de school ondervinden;
- ambivalente gevoelens ten aanzien van de school zijn geen goede basis om appreciatie en positieve belangstelling te tonen voor wat je kinderen op school meemaken en leren:

Kinderen hebben er behoefte aan thuis fier te kunnen zijn omtrent wat ze op school hebben meegemaakt of geleerd:

- de relatie tussen de school en arme ouders loopt in belangrijke mate via boodschappen over de kinderen en de kinderen zelf. Eigen negatieve ervaringen als kind liggen vaak aan de basis van het wantrouwen dat arme ouders koesteren ten aanzien van de school van hun kind. Dit wantrouwen wordt versterkt als ze merken dat hun kind het ook moeilijk heeft op school. Hoewel men de goede leerprestaties niet uit het oog mag verliezen, moet men ook benadrukken dat "graag naar school komen" eveneens belangrijk is;
- men kan maar op een positieve manier uitspraken doen over laagpresterende kinderen als het onderwijs gegeven wordt vanuit de visie dat men de competentie van kinderen wil verhogen: ze moeten zich geleidelijk aan meer en beter uit de slag kunnen trekken, wat hun basisoniveau ook is;
- men moet er op gericht zijn de competentie van de ouders om hun kind thuis te ondersteunen te versterken. Alleen dan kan een kind zich thuis op een positieve manier ondersteund weten met betrekking tot wat het op school meemaakt. Hiervoor moet de school echter wel een goed zicht hebben op de mate waarop kinderen thuis aandacht en waardering krijgen voor wat ze van school meebrengen. Het gaat dan niet enkel over de materiële dingen, maar ook over de niet tastbare leerresultaten.

/// thuis in de school brengen:

- kinderen leren beter naarmate ze zich in de klas meer thuisvoelen;
- of kinderen zich thuis voelen in de klas, wordt in grote mate bepaald door de mate waarin hetgeen op school gebeurt, aansluit bij wat ze thuis kennen;
- aansluiten bij wat een kind van thuis kent, is niet altijd mogelijk of wenselijk. Hier wordt de **multiculturele opvoeding** dan ook zeer belangrijk in de zin dat leefomstandigheden van kinderen zeer divers kunnen zijn. Taal en etniciteit zijn hier dan niet langer de enige criteria;
- om te kunnen aansluiten bij wat arme kinderen van thuis kennen is het nodig dat leerkrachten weten hoe het er bij die kinderen thuis aan toe gaat. Zij moeten deze kennis dan ook nog op een positieve, diplomatische en subtiele manier kunnen betrekken bij wat ze in de klas doen. Een kind vervreemdt enorm van wat er in de klas en op school gebeurt als het daar de impliciete boodschap krijgt dat zijn gezinscultuur niet bestaat:

Kinderen hebben er behoefte aan (ook) op school fier te kunnen zijn op hun ouders. Ook kinderen van arme ouders.

- scholen houden zich bij het uitstippelen van hun beleid en de uitwerking van hun pedagogisch project een referentiegroep voor ogen. Ouders en kinderen van arme gezinnen maken daar doorgaans geen deel van uit. Willen ze echter rekening houden met de levensomstandigheden van arme gezinnen, dat zullen ze hen mee moeten opnemen in hun referentiegroep.

Op basis van deze hypothesen werden in het onderzoek een aantal acties opgezet in concrete scholen. Deze acties gingen uit van:

- /// de tekorten die door het schoolteam zelf werden ervaren;
- /// de tekorten die uit de beschrijving van het eigen schoolprofiel naar voor kwamen.

Deze acties sloten aan op de gebruikte categorieën:

- /// de school dichter bij huis brengen:
  - tips rond de begeleiding en implementatie bij het organiseren van **bijeenkomsten met ouders**:
    - ⌋ ouders hebben heel wat ervaringen (positief en negatief) i.v.m. het opvoeden van kinderen en bij velen leeft de behoefte **deze ervaringen en meningen uit te wisselen**;
    - ⌋ informatie moet op een **concrete en eenvoudige manier** gebracht worden;
    - ⌋ bij het uitnodigen van een **gast spreker** overloopt men met hem best de inhoud en het verloop van de activiteit en vergewist men zich ervan dat hij **min of meer vertrouwd is met het schoolpubliek**;
    - ⌋ **inhoudelijke thema's** kunnen ook **bepaald worden door de interesses en wensen van de ouders**;
    - ⌋ vele ouders hebben **vooral interesse voor het werken van hun eigen kind** op school. Men kan hieraan tegemoet komen door:
      - :: in het kader van een ouderactiviteit de klas van het eigen kind laten bezoeken;
      - :: werken met video, foto's, werkjes van kinderen;
      - :: werken met rondleidingen van kinderen;
      - :: momenten mogelijk maken voor individueel en informeel gesprek met de leerkracht rond de zwakke én sterke aspecten van hun kind;
    - ⌋ elke ouderactiviteit **met alle betrokken evalueren**;
  - aandachtspunten bij het **samenwerken met ouderverenigingen**:
    - ⌋ ouderverenigingen **behoeden voor een eenzijdig aanbod**;
    - ⌋ om wantrouwen te voorkomen en niet geïsoleerd te zijn **moeten ook de andere ouders van de school geïnformeerd worden** over de activiteiten, de organisatie en de besteding van de financiën;
    - ⌋ de **betrokkenheid van de leerkrachten** geeft de oudervereniging impliciet de boodschap dat hun inbreng gewaardeerd wordt;
  - tips voor begeleiding en implementatie van de **Berengroepen gekoppeld aan huistaakbegeleiding**:
    - ⌋ leerkrachten moeten goed op de hoogte zijn van de manier waarop de Berengroepen in de klas moeten aangepakt worden, aangezien ze **niet speciaal voor het werken binnen het onderwijs ontwikkeld of afgestemd** werden;
    - ⌋ de Berengroepen **stap voor stap integreren in de school** zodat iedereen mee kan instappen en tijd heeft om op zijn eigen manier de methode aan te leren en toe te passen.
- /// thuis in de school brengen:
  - kinderen **aan de hand van foto's over hun leefwereld** laten **vertellen**:
    - ⌋ **voorbeeldreportages** aanbieden ter voorbereiding;
    - ⌋ er op toezien dat kinderen **volledig autonoom kunnen kiezen** welke aspecten van hun leefwereld ze willen laten zien en welke niet. Ze moeten niets vertellen dat ze niet willen vertellen;
    - ⌋ de leerkracht moet proberen de **eigen vooroordelen en gezichtspunten aan de kant te zetten** zodat de beleving van het kind volledig tot zijn recht komt;

- ⌋ in het gesprek kunnen **pijnlijke leefomstandigheden en negatieve gevoelens** van de kinderen naar voren treden. Het is van belang hierop **zakelijk te reageren**;
  - ⌋ de belangrijkste vaardigheid die de leerkrachten hierbij nodig hebben is het **actief luisteren**. Het is tevens van belang het gesprek naar de andere leerlingen open te trekken;
  - ⌋ het spreken over de leefwereld van de kinderen moet gebeuren in een vertrouwelijke sfeer. Om dit vertrouwen te beantwoorden en de relatie tussen kind en leerkracht te versterken is het goed dat ook de **leerkracht** iets **vertelt over zichzelf**;
- tips voor begeleiding en implementatie bij het **werken met educatief materiaal**¹:
  - ⌋ vanuit het educatief materiaal kan steeds de **link gelegd worden naar de eigen leefwereld**;
  - ⌋ het belangrijkste voor de leerkracht is het **actief luisteren en doorvragen**;
  - ⌋ ook bij jonge kinderen is de **authenticiteit van de leerkracht** belangrijk;
  - ⌋ **gevoelens en ervaringen** van kinderen, hoe jong ook, **moeten ernstig genomen worden**;
  - ⌋ het is **niet noodzakelijk dat elk kind in een kringgesprek aan bod komt**. De leerkracht moet er evenwel op toezien dat elk kind dat iets wil zeggen, ook dat kind dat het niet goed kan aangeven dat het iets in de groep wil brengen, daartoe de kans krijgt.

Naast dit alles is er in de bundel nog een korte beschrijving van de resultaten van een vragenlijst en een studiedag die binnen dit actieonderzoek werden uitgewerkt. Hiervan ontbreekt wel een concrete uitwerking. De voornaamste bevindingen van beiden zijn:

- /// ouders willen hun kinderen aan het werk zien;
- /// ouders willen met de leerkracht praten over hoe hun kind thuis is;
- /// ouders praten graag met de leerkracht;
- /// een aantal ouders blijkt nog steeds slecht geïnformeerd te zijn over wat er op school gebeurt, ondanks alle middelen die de school hiervoor aanwendt.

Een interessant hoofdstuk is verder nog dit over de schoolcultuur als beïnvloedende factor. Hierin worden de rol van het schoolhoofd, de overeenkomst in doelgerichtheid en de relaties tussen de leerkrachten onderling toegelicht. Dit hoofdstuk is echter zo compact geschreven dat ik de geïnteresseerden naar de tekst zelf verwijs².

Tot slot benadruk ik graag nog enkele bevindingen uit de evaluatie van het actie-onderzoek:

- /// bij veel leerkrachten is er onwennigheid ten aanzien van gesprekken over de leefwereld van de kinderen;
- /// er is een duidelijke nood aan een continue externe begeleiding van de leerkrachten;
- /// leerkrachten hebben het moeilijk als er in de klas geobserveerd wordt: zij interpreteren dit meer als een evaluatie van hun functioneren dan als een deel van het leerproces;
- /// leerkrachten hebben moeite om te reflecteren over het eigen handelen;
- /// vaak ontbreekt het evalueren van activiteiten met de ouders;
- /// de school moet evolueren van realiteitsgericht naar realiteitsbetrokken onderwijs;

¹ Hierbij werd gebruik gemaakt van *Een doos vol gevoelens* van het *Centrum voor ErvaringsGericht Onderwijs* en van de *Axenroos* van de *Relatiestudio*.

² VAKGROEP ONDERWIJSKUNDE (RUG), Armoede en basisonderwijs. Een actie-onderzoek in opdracht van de Koning Boudewijnstichting. Koning Boudewijnstichting, Elsene, 2000, pp.61-78.

- /// de overheid moet komen tot een regelgeving waarbij het voor scholen duidelijk wordt op welke manier zij de soms onoverkomelijke materiële kloof tussen school en kind mogen overbruggen...

Kwaliteitscontrole in het onderwijs

Binnen het *No Child Left Behind*-programma van de Amerikaanse overheid worden de scholen verantwoordelijk geacht voor de leerprestaties van alle leerlingen. Deze leerprestaties worden gemeten op basis van de eindtermen voor de schoolse inhoud, zoals deze in de verschillende staten wettelijk moeten vastgelegd worden. Onder het programma *No Child Left Behind* zal het succes van de openbare scholen gemeten worden door na te gaan in welke mate de leerlingen de eindtermen halen.

Meer specifiek zullen de vorderingen van de leerlingen jaarlijks gemeten worden vanaf graad 3 (8 jaar) tot en met graad 8 (13 jaar). Deze evaluatie zal per staat gebeuren op basis van de daar geldende eindtermen. Deze evaluatie moet een drievoudig resultaat opleveren:

- /// ouders krijgen informatie over de schoolse vorderingen van hun kinderen en de kwaliteit van de school;
- /// schoolhoofden zien hoe groot de vorderingen van de leerlingen bij een bepaalde leerkracht zijn, zodat ze goede beslissingen kunnen nemen in verband met de selectie van programma's, het curriculum en de professionele ontwikkeling;
- /// politici, nationale en lokale leiders krijgen kritische informatie over welke scholen en school-districten goed bezig zijn en waarom.

Belangrijk hierbij is echter dat er voor alle scholen een resultaatsverplichting geldt, met name de *Voldoende Jaarlijkse Vooruitgang (Adequate Yearly Progress)*. Het gaat hier om het minimale niveau van verbetering die de staten, schooldistricten en scholen elk jaar opnieuw moeten realiseren. Als die *Voldoende Jaarlijkse Vooruitgang* niet gehaald wordt, dan zijn er consequenties. Deze gaan van een verplicht tweejarenplan om verbetering te realiseren, over het ontslaan van leerkrachten naar een volledige herstructurering van de school.

Over kwaliteitsbewaking gesproken...

Interessante web-links

Koning Boudewijnstichting

www.kbs-frb.be

φφ

Centrum voor Taal en Migratie/Steunpunt Nederlands als Tweede Taal

millennium.arts.kuleuven.ac.be/steunpunt/Steunpunt.cfm

φφ

Logistiek Centrum Onderwijs

www.lcowijzer.nl

φφφ